

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі збройні конфлікти, які виникають у різних регіонах планети, продовжують мати серйозні наслідки для мирного населення. Порухення прав людини під час воєнних дій є однією з найбільш актуальних проблем міжнародного права. Особливо це стосується цивільного населення, яке часто стає жертвою не лише військових дій, але й умисних нападів, знищення інфраструктури, незаконних затримань і катувань. У цьому контексті міжнародне гуманітарне право (МГП) відіграє ключову роль, оскільки воно спрямоване на захист осіб, які не беруть або більше не беруть участь у бойових діях. Женевські конвенції та їх додаткові протоколи встановлюють правила поведінки для сторін конфлікту, забороняючи нападати на мирних жителів, застосовувати тортури, знищувати цивільні об'єкти та інші дії, що можуть порушити права людини. Однак, на практиці ці норми часто ігноруються, що призводить до численних порушень, які впливають на життя мільйонів людей [1].

Основою міжнародного гуманітарного права є Женевські конвенції 1949 року та їх додаткові протоколи, які встановлюють норми поведінки під час воєнних дій, спрямовані на обмеження насильства і забезпечення гуманного ставлення до осіб, які не беруть участі в бойових діях, включаючи цивільне населення, медичний персонал та поранених військових. Основні принципи МГП включають принцип розрізнення, який зобов'язує сторони конфлікту відрізняти цивільних осіб і об'єкти від військових, щоб уникати атак на мирне населення. Також діє принцип пропорційності, що забороняє операції, які можуть спричинити надмірну шкоду цивільним об'єктам або населенню у порівнянні з досягнутою військовою перевагою. Принцип гуманного поводження гарантує

захист осіб, що потрапили в полон або під контроль сторони конфлікту, забезпечуючи їм права на життя, гідність, гуманітарну допомогу та захист від жорстокого поводження [2]. Крім того, міжнародне право передбачає спеціальний захист для найбільш вразливих груп, таких як діти, жінки та біженці, які під час війни часто стають жертвами насильства та експлуатації. Міжнародні організації, зокрема ООН і Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), відіграють ключову роль у моніторингу дотримання цих норм та наданні гуманітарної допомоги. Згідно із Загальною декларацією прав людини, кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність (стаття 3). Однак під час воєнного стану ці права можуть бути під загрозою. Наприклад, збройні конфлікти, непропорційне використання сили з боку армії чи інших силових структур, терористичні акти або інші форми насильства можуть призвести до загибелі чи поранень як цивільного населення, так і військовослужбовців. Держава, зі свого боку, повинна робити все можливе, щоб мінімізувати ризики для життя цивільних осіб, дотримуючись міжнародного гуманітарного права, однак часто це зобов'язання не виконується. Інше важливе право, що прописане в декларації, – це свобода від катувань, жорстокого чи нелюдського поводження (стаття 5). Воєнний стан часто призводить до збільшення кількості випадків жорстокого поводження як з військовополоненими, так і з цивільним населенням, яке може бути запідозрене у співпраці з ворогом чи нелояльності до режиму. Такі практики є серйозними порушеннями прав людини, і міжнародна спільнота засуджує подібні дії. Держава, яка запроваджує воєнний стан, повинна забезпечити належний захист своїх громадян від подібного поводження, а також гарантувати відповідальність винних осіб [3].

Воєнні злочини включають цілеспрямовані атаки на мирне населення, руйнування інфраструктури, використання заборонених видів зброї, таких як хімічна чи біологічна, що є грубими порушеннями міжнародних норм. Часто фіксуються випадки порушень прав затриманих і ув'язнених, що включають тортури, незаконне затримання або інші форми насильства. Сексуальне насильство і експлуатація також є серйозними порушеннями прав людини в

умовах воєнного стану; це особливо стосується жінок і дітей, які часто зазнають таких злочинів у зонах конфлікту. Інші поширені порушення включають знищення критичної інфраструктури, лікарень, шкіл та життєво важливих об'єктів, що спричиняє гуманітарні кризи, голод і збільшення кількості біженців та внутрішньо переміщених осіб. Хартія Європейського Союзу про основні права (Хартія ЄС є одним із ключових документів, що гарантує основні права громадян у межах ЄС. Ця хартія містить важливі положення щодо прав і свобод, які повинні дотримуватися навіть у часи воєнного стану. По-перше, стаття 2 Хартії ЄС гарантує право кожної людини на життя, а стаття 3 – право на фізичну та психічну недоторканність. У контексті воєнного стану існує велика ймовірність порушення цих прав, оскільки збройні конфлікти та надзвичайні заходи, прийняті владою, можуть загрожувати життю та здоров'ю цивільного населення. По-друге, стаття 4 Хартії ЄС забороняє тортури, нелюдське або принизливе поводження або покарання. Під час воєнного стану, особливо в умовах конфліктів, випадки порушення цієї статті можуть ставати частішими. Стаття 6 Хартії ЄС також гарантує право на свободу та особисту недоторканність. Під час воєнного стану держава може вводити заходи, що передбачають затримання осіб без судового розгляду або обмеження свободи пересування. Хоча подібні обмеження можуть бути виправданими з точки зору національної безпеки, вони мають застосовуватися лише на тимчасовій основі та в суворій відповідності до закону. Примусове затримання або порушення процедурних прав, таких як відмова у праві на адвоката або на справедливий суд, є прямим порушенням Хартії ЄС. Стаття 47 Хартії ЄС гарантує право на справедливий судовий розгляд і ефективний засіб правового захисту. Під час воєнного стану держава зобов'язана забезпечити, щоб усі громадяни, незалежно від обставин, мали доступ до справедливого правосуддя та могли захищати свої права. Однак на практиці судові процеси можуть затягуватися, або ж людям відмовляють у доступі до суду через надзвичайні умови. Це порушує основні принципи верховенства права і є прямим порушенням Хартії [4].

Одним із ключових органів, що здійснює юрисдикцію щодо воєнних злочинів, є Міжнародний кримінальний суд (МКС). МКС розслідує злочини геноциду, воєнні злочини та злочини проти людяності, які часто відбуваються під час збройних конфліктів. Судові розгляди можуть ініціюватися на основі звернень від держав або рішень Ради Безпеки ООН. Крім того, міжнародні організації, такі як ООН та Європейський Союз, можуть вводити санкції проти держав чи окремих осіб, що порушують міжнародні норми. Окрім санкцій, вони застосовують дипломатичний тиск для зміни поведінки сторін конфлікту. Миротворчі місії ООН також активно залучаються до забезпечення безпеки, моніторингу порушень та надання гуманітарної допомоги цивільному населенню у зонах конфлікту.

Таким чином, міжнародне право та міжнародне співтовариство роблять значні зусилля для забезпечення захисту прав людини та протидії воєнним злочинам, однак досі існують серйозні виклики, пов'язані з політичною волею, браком ресурсів та складністю реалізації міжнародних заходів у практичному контексті. Порушення прав людини в умовах збройних конфліктів залишаються однією з найбільших проблем сучасного міжнародного права. Незважаючи на наявність розвинених правових механізмів, таких як Женевські конвенції та діяльність Міжнародного кримінального суду (МКС), у світі продовжують відбуватися серйозні порушення, що впливають на цивільне населення. Збройні конфлікти, на жаль, не тільки ставлять під загрозу життя та безпеку людей, але й призводять до довготривалих гуманітарних і соціально-економічних криз, що мають глобальні наслідки.

Існуюча міжнародно-правова база надає чіткі та детальні норми, спрямовані на обмеження насильства та захист цивільного населення. Проте основним викликом залишається проблема дотримання цих норм на практиці. Багато держав та недержавних акторів ігнорують встановлені правила через власні військово-політичні інтереси або через слабку систему міжнародного правосуддя, яка не завжди здатна ефективно реагувати на порушення. Міжнародне співтовариство часто стикається з труднощами в реалізації санкцій або

притягненні винних до відповідальності через політичні перешкоди або відсутність координації між державами.

Успішне забезпечення прав людини в умовах воєнного стану вимагає тісної співпраці між державами, міжнародними організаціями та неурядовими структурами. Необхідно вдосконалювати механізми моніторингу та забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права, зокрема шляхом підвищення ефективності роботи МКС, підтримки незалежних розслідувань і підвищення прозорості в їх проведенні. Важливим є також розвиток превентивних механізмів, які дозволили б знижувати ризик ескалації конфліктів та мінімізувати втрати серед цивільного населення ще на початкових етапах конфлікту.

Таким чином, для ефективного протистояння порушенням прав людини під час збройних конфліктів необхідна консолідована міжнародна відповідь, яка поєднує правові, дипломатичні та гуманітарні заходи. Тільки спільними зусиллями міжнародних організацій, урядів, громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін можна досягти сталого миру та захисту основоположних прав людини навіть у найскладніших умовах збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванов І. П. Міжнародне гуманітарне право: основи захисту цивільного населення. Київ: Наукове видавництво, 2022. 54 с.
2. Женевська конвенція від 12 серпня 1949 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
4. Хартія ЄС про основні права від 7 грудня 2000 року. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MU00303>

Ключові слова: права людини, збройний конфлікт, МКС, гуманітарне право, міжнародні організації, ООН, Європейський Союз.

Науковий керівник: асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Бугаєць Альона Сергіївна.

Шаркова Діана Дмитрівна

здобувачка вищої освіти 4-го курсу

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Дискримінація залишається однією з головних проблем сучасного суспільства. Європейський Союз прагне досягти високих стандартів у сфері прав людини та соціальної рівності, тому приділяє велику увагу боротьбі з дискримінацією.

Термін «дискримінація» походить від латинського «discriminatio» – «розрізнення», тобто будь-яке обмеження, виняток або позбавлення прав певних категорій громадян, засноване на характеристиках, що не є прийнятними. Тобто це процес нерівного ставлення до певних осіб за ознакою статі, раси, віку, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, національного чи соціального походження тощо.

Антидискримінаційні норми на міжнародному рівні закріплені у ст. 1 Загальної декларації прав людини 1948р., яка передбачає, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» [1], у Статуті ООН 1945р., Конвенції РЄ про захист прав людини і основоположних свобод 1950р., Конвенції ООН про рівну винагороду чоловіків і жінок за працю рівної цінності 1951р., Міжнародному пакті ООН про громадянські і політичні права 1966р., Міжнародному пакті ООН про економічні, соціальні і культурні права 1966р., Декларації ООН про ліквідацію дискримінації щодо жінок 1967р. тощо.

ЩОДО БІОПРАТСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ, ЗАХИСТ БІОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ КОРИННИХ НАРОДІВ.....	114
Кілярська Діана Вікторівна	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В АРАБСЬКОМУ СВІТІ.....	119
Курманська Аріна Вадимівна	
ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ.....	123
Мазур Анна Андріївна	
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РАДИ ЄВРОПИ.....	129
Мельник Олександрівна Олександрівна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ УМОВАХ.....	131
Окопна Владислава Сергіївна	
МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	136
Півченко Дарія Анатоліївна та Бондаренко Владислав Мар'янович	
РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ МІГРАЦІЄЮ, ПАНДЕМІЄЮ ТА ВІЙНОЮ.....	140
Рудецька Поліна Андріївна	
ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО ТА ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ: ЗАХИСТ ПОТЕРПІЛИХ ОСІБ.....	143
Скакун Вікторія Олександрівна	
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ФРАНЦУЗЬКОГО ЧАСОПИСУ LE NOUVEL OBSERVATEUR).....	146
Сорока Тетяна Олександрівна	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЛЕГІТИМНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	150
Тимошенко Софія Володимирівна	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....	152
Федченко Аліна Юріївна	
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	157
Шаркова Діана Дмитрівна	
ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ БОРОТЬБИ З ДИСКРИМІНАЦІЄЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	162